

O'QUVCHILARDA O'ZINI O'ZI RIVOJLANTIRISH VA O'RGANISHGA INTILISHINI SHAKILLANTIRISH

Qoraqalpog'iston Respublikasi To'rtko'l tumani

Boshlang'ich ta'lim va sport tarbiyaviy ish

42- son maktabi o'qituvchisi

Kiyikbayeva Aziza Kuandikovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida izlanuvchanlik qobiliyatini rivojlantirish haqida ilmiy fikrlar ilgari surildi.

Kalit sozlar: zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, psixolog, jamiyat, talim, gumanizm, shaxs, qobiliyat, izlanuvchanlik, komponent, daraja.

Bugungi kunda kopchilik psixologlar tan olishlaricha, izlanuvchanlikning sifat jihatdan o'ziga xosligi va rivojlanish xususiyati darajasi bu doim irsiyat va bolaning faoliyati bilan bogliq bolgan (o'yin, ta'lim, mehnat) ijtimoiy muhitning murakkab o'zaro tasiri natijasidir. Bunda bolaning shaxsiy faolligi, shuningdek, asosida individual istedodni shakllantirish va amalga oshirish shaxsning o'z-o'zini rivojlantirish psixologik mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Axborotkommunikatsiya texnologiyalari (AKT)dan foydalanish oquvchilarga ularni qiziqtirgan savollarga javob topishlariga yordam beradi, ular uchun mohiyati noma'lum bo'lib, ammo qiziq bo'lgan hodisalar to'g'risida o'ylanishga undaydi.

Muammoni o'ylash jarayonida bahs -munozaralar, turli-tuman fikr mulohazalar yuzaga keladi. A.Maslou, N.A.Bernshteyn va boshqa mashhur olimlarning fikrlariga tayangan holda, psixolog V.S.Yurkevich tomonidan yuksak qobiliyatlar rivojlanishining (izlanuvchanlikning) uch qonuni ajratib berilgan: Bola ijobiy hissiyotlari yuzaga keladigan faoliyatdagina qobiliyatlarning rivojlanishi yuz beradi. Qobiliyatlarning rivojlanishi uchun bolaning asosiy faoliyati (ta'lim va darsdan tashqari faoliyat) murakkablik darajasini doimiy oshirib borish zarur. Faoliyat rivojlantiruvchi bolishi uchun (ham qobiliyati hamda bolaning shaxsi) bola uchun (ichki motivatsiyasi bo'yicha) ahamiyatga ega bolishi zarur.

Maktab faoliyatining vazifasi o'quvchilarning qobiliyatlari va shaxsiy-individual sifatlarini rivojlanirish uchun sharoitlar yaratish hisoblanadi va bu bozor iqtisodiyoti sharoitida o'quvchini uzluksiz ta'limga tayyorlaydi, bo'lajak bitiruvchini mehnat bozorida raqobatbardoshligini taminlaydi.

Pedagog va o'quvchilarning hamkorlikdagi ilmiy tadqiqot ishlarining maqsadi AKT kompetentlikni oshirish, pedagogika fanining yutuqlarini o'rganish va innovatsion faoliyatda uni sinovdan o'tkazish, jamiyatga moslashuv, shaxsning ijodiy o'z-o'zini rivojlantirishida AKTdan foydalanish hisoblanadi. Ilmiy-tadqiqot faoliyati bu o'qituvchi va o'quvchining o'zaro tasiri vositasidir. Ananaviy ta'limiy dasturlarda odatda kreativlik va kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish muhim hisoblanmaydi. U faqatgina zarur bilim, konikma va malakalarni egallashga imkoniyat yaratadi.

Izlanuvchan bolalarning talim olishlarida yangicha yondashuv, kompyuter orqali talimiy va rivojlantiruvchi dasturlar, AKTdan foydalanuvchi ish metodlari va shakllari zarurdir. O'quvchilar bilan ishlash jarayonida vazifani imkon qadar yaxshiroq bajarib o'qituvchining maqtoviga sazovor bo'lishga intiladigan, bir-birlari bilan raqobatlashuvchi o'quvchilar guruhi shakllanadi.

Maktab pedagoglari oldida asosiy uch vazifa turadi: Izlanuvchan bolalar bilan ishlashning nazariy, amaliy yo'naltirilgan tizimini ishlab chiqish. Maktabda o'quvchilar iqtidorlarini barvarq aniqlash diagnostikasi va monitoringini o'tkazish hamda elektron ma'lumotlar bazasini yaratish. Olingan ma'lumotlarni sinf rahbarlarining kasbga yo'naltirish hamda psixologning kundalik mashaqqatli ish jarayonlarida qollash. Qoyilgan maqsad va vazifalarni amalga oshirish ta'lim jarayonining yaxlitligi sharoitidagina, o'quvchilarning dars va darsdan tashqari faoliyatlaridan ko'proq foydalanishdagina amalga oshishi mumkin.

O'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, shuningdek, o'quvchilarning talim va tarbiya mazmunining har bir bosqichlari uchun vazifalar belgilanadi:

Ta'limning birinchi bosqichi: kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini aniqlash va rivojlantirish; o'quv faoliyatiga barqaror qiziqishni shakllantirish; tadqiqotchilik faoliyatiga qiziqishni shakllantirish; mustaqil faoliyat

elementlarini shakllantirish; ijodiy faoliyat asosi sifatida obrazli idrok va xayol elementlarini rivojlantirish; o'ziga, insonlarga ijobiy munosabatni shakllantirish; olam, hayot, jamiyatga qadriyatli munosabatni shakllantirishdan iborat.

Talimning ikkinchi bosqichida: o'quvchilarning intellektual va ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirish; o'quv va ijodiy faoliyatga bo'lgan barqaror motivni shakllantirish; tadqiqotchilik faoliyati elementlarini o'zlashtirish; mustaqil faoliyat asoslarini shakllantirish; tasavvurni rivojlantirish; shaxs sifatida o'ziga, insonlar shaxsiga qadriyatli munosabatni shakllantirish; olam, hayot, jamiyatga qadriyatli munosabatni shakllantirish.

Talim uchinchi bosqichi vazifalari: katta sinf o'quvchilarining aqliy va ijodiy faolliklarini rivojlantirish; o'quv va ijodiy faoliyatga barqaror motivatsiyani shakllantirish; mustaqil talim olishga ehtiyojni shakllantirish; tadqiqotchilik faoliyati metodlarini egallash; mustaqil intellektual va ijodiy faoliyatni rivojlantirish; obrazli idrok va xayolga oid qobiliyatlarini amalga oshirish; shaxs sifatida o'ziga va inson shaxsiga qadriyatli munosabat xulqini amalga oshirish; hayotiy vaziyatlarni va ularning yechimini to'g'ri idrok eta olish qobiliyati.

Izlanuvchan o'quvchilar bilan ish quyidagi yonalishlarda amalga oshiriladi: o'quvchilarning sinfdan tashqari va maktabdan tashqari ijodiy faoliyatlarini tashkil etishda maktabning intellektual, moddiy-texnik imkoniyatlaridan ko'proq foydalanish: fan to'garaklari va qiziqishlar bo'yicha to'garaklar; sport seksiyalari, kompyuter ijodkorligi to'garaklari; ijodiy guruhlar; teatr studiyalari; tadqiqotchilik ishlari; olimpiada ishtirokchilarining tayyorgarliklari; individual mashg'ulotlar; Bolalar va o'smirlar iqtidorlari diagnostikasi; O'quvchilarning ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga qiziqish va moyilliklarini barvaqt uygotish, bu jarayonga jiddiy tayyorlash; Faol fuqarolik pozitsiyasini, yuksak axloqiy sifatlar va manaviy madaniyatni tarbiyalash. Mazkur yonalishdagi ishlarni amalga oshirish quyidagilarni nazarda tutadi:

O'quvchining ijodiy faoliyat tajribasini egallashiga yo'naltirilgan ta'lim metodlari mazmunini ishlab chiqish, bu quyidagi elementlarni qamrab oladi: tushunish, hodisalarning yashirin mexanizmlarini anglab yetish, ularning sabab-oqibatli aloqadorligi, mazkur hodisalarning rivojlanish tarzini oldindan ko'ra bilish qobiliyati sifatida; dalillarni anglab yetish va tahlil yetishda muammoni aniqlash va qo'yish qobiliyati; olingan

bilimlarni tadqiqotchilik va konstruktorlik vazifalariga unumdor kochira olish; obrazli, belgili, mazmunli analogiyalar asosida tadqiqotchilik va konstruktorlik vazifalarini yechish; obrazlar va goyalarni ozgartirish, ularning interpretatsiyasi.

Xulosa o'rnida, O'quvchilarning oquv faoliyatlarida metodologiya va oquv fanini hamda uning metodlarini kuchaytirish. Ilmiy bilimlarni ijodiy qollash va o'quvchilarning ijodiy faolliklarini rivojlantirish uchun asos sifatida texnik modellashtirishdan foydalanish. Ta'limda yakuniy natijani ko'zlash, nafaqat matnli vazifalarning murakkablik darajasi bilan, balki predmet mazmunining hajmi, ijodiy faoliyat tajribasining davomiyligi bilan ham belgilanadi.

Adabiyotlar:

1. Dubrovina, I.V. Psixologiya / I.V. Dubrovina, E.E. Danilova, A.M. Parishionerlar. - M.: "Akademiya", 2001 yil
2. Shadrikov, V.D. Qobiliyatlarning rivojlanishi // Boshlang'ich maktab. - №5, 2004 yil.
3. Davydov, V.V. Ta'limni rivojlantirish muammolari / V.V. Davydov. - M., 2016 yil.